

Professionaliseer jezelf en verbeter
het onderwijs van onderop

Al lid van een kennis- gemeenschap?

Kennisgemeenschappen zijn in opmars. Binnen schoolbesturen richten deze gemeenschappen zich op de professionalisering van medewerkers en verbetering van de eigen scholen. Via het internet, maar ook via de Landschapskaart Kennisgemeenschappen van de PO-Raad, vinden professionals en kennisgemeenschappen uit het hele land elkaar om expertise te delen en hun visie verder te ontwikkelen.

TEKST IRENE HEMELS

De stichting Delta verzorgt onderwijs op 28 basisscholen in en rond Arnhem. Ruim de helft van deze scholen heeft inmiddels een kennisgemeenschap. Zelf noemen zij dit een kenniskring. Deze kenniskringen, die bestaan uit zo'n zes vertegenwoordigers van zowel basisscholen als de pabo, zijn ontstaan vanuit de wens het eigen onderwijs te verbeteren. De kenniskringen zetten binnenschools praktijkgericht onderzoek op en voeren dit uit.

Elk jaar neemt een kenniskring een ander onderwerp bij de kop. Wim Folker, consulent Onderwijs en Kwaliteit bij de Delta-scholen: 'Er wordt ingezoomd op de ontwikkelagenda van de school. De teamleden bepalen samen wat voor hen een belangrijk onderwerp is, waarin zij zich verder willen verdiepen. Daarmee zorg je voor gezamenlijk eigenaarschap.' Op deze manier zijn al verschillende verbeteringen tot stand gekomen, zoals de invoering van coöperatieve werkvormen en de

ontwikkeling van een zorgroute voor sociaal-emotionele ontwikkeling.

Kennis delen

De kenniskringen van de Delta-scholen benaderen de definitie die de onderzoekers prof. dr. Jules Pieters en dr. Joke Voogt geven van kennisgemeenschappen. Volgens hen leidt de samenwerking in kennisgemeenschappen bij uitstek tot een effectieve verbinding tussen onderzoek en praktijk. Uit een onderzoek dat in 2012 door de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN) in opdracht van de PO-Raad werd uitgevoerd, Kennis maken en delen in het primair onderwijs, blijkt dat de belangstelling voor kennisgemeenschappen groeit. Een van de conclusies is dat kennisgemeenschappen zich vooral richten op de uitwisseling van ervaringen, gezamenlijk reflecteren en de ontwikkeling van praktijkinzichten. De deelnemers zelf zijn zonder uitzondering enthousiast over de

Wim Folker:
'De teamleden bepalen samen waarin zij zich verder willen verdiepen. Daarmee zorg je voor gezamenlijk eigenaarschap'

Joke Middelbeek:
'Onze leergemeenschap
is een veilige thuishaven.
Je vindt er mensen die
dezelfde stappen zetten.
We delen met elkaar,
bieden handvatten om
weer door te gaan'

professionalisering die voortvloeit uit hun deelname aan de kenniskring. Zij vinden dat zij nieuwe inzichten opdoen en bijvoorbeeld beter leren reflecteren.

Steun en inspiratie

Joke Middelbeek, algemeen directeur van Stedelijk Westelijke Tuinsteden (STWT) in Amsterdam, maakt sinds halverwege de jaren negentig deel uit van een 'leergemeenschap' bestaande uit een vaste groep van ongeveer tien (voormalig) schoolleiders. Deze ontstond vanuit een intervisiegroep na afronding van een schoolleidersopleiding bij Magistrum. Middelbeek: 'We ontdekten een gezamenlijke passie: het idee van de lerende organisatie verder uitdragen en hieraan inhoud geven binnen onze scholen.'

De doelstelling van de leergemeenschap is niet vastgelegd. Er wordt ook niet gewerkt volgens vastomlijnde plannen. De bijeenkomsten draaien om ieders professionalisering en de

onderlinge ondersteuning. Middelbeek: 'Om tot innovatie te komen heb je een veilige thuishaven nodig waar je het gevoel hebt dat je het niet alleen hoeft te doen. Zo moet je onze leergemeenschap zien. Het is een door onszelf gecreëerde plek waar wat te halen is voor jezelf. Met andere mensen die ook dezelfde stappen zetten, delen met elkaar, handvatten bieden om weer door te gaan. Dat gaat met vallen en opstaan. Je loopt nogal eens een deuk op. Dit is een plek waar je een pleister op de knie krijgt.'

Steun en inspiratie: die woorden blijven terugkomen als Middelbeek bevlogen vertelt over de leergemeenschap die ze deels ook als een vriendenclub is gaan zien. De groep komt jaarlijks drie dagen bijeen. De leden bezoeken samen congressen en sprekers en praten vooral veel over van te voren bepaalde thema's en de eigen ervaringen. 'Deze dagen zijn heilig en staan geblokt in mijn agenda. Dit is mijn nascholing.'

Michel van Ast:
'Gebruikmaken van de
potentie en behoefte
van docenten is de enige
manier om kennis en
vernieuwing tot stand te
brenge'

Eilandjes

Het is natuurlijk geweldig dat de deelnemers aan deze kennisgemeenschappen professioneel groeien, maar hoe zit het met de vertaalslag naar hun schoolorganisatie? 'De transfer tussen individueel leren en collectief leren is lastig,' schrijven de HAN-onderzoekers. Het overbrengen van nieuwe inzichten op andere leraren, directies en schoolbesturen blijkt niet eenvoudig. Terwijl dit juist van belang is om organisatiebreed te leren, innoveren en onderzoek in de school mogelijk te maken. Een kennisgemeenschap kan neigen tot eilandvorming, erkent consulent Folker van de Delta-scholen. 'Daarom doen bij ons wisselende leerkrachten onderzoek volgens een vast stramien: wat willen we? Waarom willen we het? Wat vraagt het van ouders, leerkrachten, leerlingen en de organisatie als geheel? Alle leerkrachten worden betrokken. Uitgezocht wordt welk onderzoek al is gedaan. Welke literatuur is bruikbaar op deze

school? We onderzoeken *good practices* van andere scholen en de uitkomsten worden gedeeld met zowel het eigen team als de andere kenniskringen tijdens de jaarlijkse miniconferentie.' Folker roemt het sneeuwbal effect dat daarvan uitgaat.

Met elkaar in gesprek

Ook Middelbeek van Stedelijk Westelijke Tuinsteden werkt aan de totstandkoming van een onderzoekende houding op haar scholen, met haar eigen leergemeenschap als inspiratie. 'Ik vraag voortdurend aan leerkrachten en schoolleiders: wat heb je toegevoegd aan het leerproces van kinderen? Binnen mijn huidige werkkring ben ik meteen alle scholen gaan bezoeken. Om een lerende gemeenschap te worden moet je elkaar eerst leren kennen. Er worden nu anderssoortige gesprekken gevoerd, er wordt weer gelachen in de directievergaderingen, mensen durven zich kwetsbaar op te stellen. Met

elkaar in gesprek gaan over de dingen die je tegenkomt, dat komt de leerrijke omgeving ten goede. Er ontstaat een bereidheid om antwoorden te zoeken op de vragen die we hebben om het leerproces van kinderen betekenisvoller te laten verlopen.'

Internet schept kansen

Nieuw is de leergemeenschap via internet. Zo is The Crowd een digitaal netwerk van onderwijsprofessionals. Onder de slogan 'Regie over je eigen professionalisering' lanceerde Michel van Ast begin dit jaar een digitaal platform met op dit moment 132 deelnemers en ruim 600 volgers. Deelnemers gaan online met elkaar in discussie, maar er worden ook bijeenkomsten op locatie georganiseerd over thema's die uit de

discussies naar voren komen, bijvoorbeeld over de aansluiting van primair en voortgezet onderwijs. Van Ast: 'Alle activiteiten gebeuren op initiatief van de deelnemers. Wij bedenken niets zelf. Gebruikmaken van de potentie en behoefte van docenten is de enige manier om kennis en vernieuwing tot stand te brengen. Er waart een hele positieve energie rond. Dat merk je aan het enthousiasme.'

The Crowd onderscheidt zich door het ontstaan van, vaak tijdelijke, communities rond zelfgekozen thema's. Ook hier geldt dat het samenspel van schoolleider en leerkracht, ondersteund door het bestuur, mogelijkheden biedt om nieuwe ontwikkelingen en inzichten binnen de schoolgemeenschap te verspreiden. ■

Landschapskaart Kennisgemeenschappen

Op de website van de PO-Raad staat een overzicht van reeds bekende kennisgemeenschappen. Deze Landschapskaart Kennisgemeenschappen, die voortdurend wordt aangevuld, helpt scholen en schoolbesturen om elkaar gemakkelijker vinden om expertise te delen en visie te ontwikkelen.

Zie: <http://www.poraad.nl/content/kennisgemeenschappen>